

Idrott och hälsa i den svenska skolan

På Skolverket kan man inte påminna sig att någon anmälan om bristande idrottsundervisning inkommit och man hävdar, enligt Sydsvenska Dagbladet 2001-08-29 och Dagens Nyheter 2001-09-20, att antalet undervisningstimmar inte ändrats sedan 1960-talet.

Svenska Gymnastiklärareförbundet SGS har under hela 90-talet med stor kraft påtalat och protesterat mot nedskärningarna av skolans idrottsämne, såväl till Skolverket som till Skolministern samt via massmedia. Undervisningstiden minskades när Läroplanen Lpo94 infördes och **den är fortfarande mindre än tidigare** både enligt styrdokumentet och i praktiken. Forskningsresultat visar att minskad fysisk aktivitet kan få allvarliga konsekvenser för elevernas motoriska, fysiska och sociala utveckling (Ekblom, 1999; Ericsson, 1998; Pettersson, 1999; SEF, 2000).

Det är en paradox att samtidigt som idrottsämnet under hela efterkrigstiden fått ett utvidgat innehåll har timantalet starkt reducerats. Forskare, föräldrar och pedagoger oroar sig över att en mängd barn rör sig mindre än förr. Generellt sett är barn i vår tid rika på syn- och hörselintryck, men fattiga på rörelseerfarenheter.

Under 1930- och 1940-talen hade Sveriges skolelever idrott fyra gånger i veckan samt 12 friluftsdagar per läsår. Idrottsundervisningen i skolan har under 90-talet minskat från ca 756 klocktimmar idrott och friluftsverksamhet till 500 timmar idrott och hälsa i grundskolan (Skolöverstyrelsen, 1980; Utbildningsdepartementet, 1994). Annerstedt (1997) har räknat fram en minskning med ca 20% på grundskolan och 40% på gymnasiet sedan Lpo94 började gälla. Sverige har skurit ner på idrottsundervisningen så att man idag ligger näst sist i Europa vad gäller schemalagd undervisningstid i idrott och hälsa. En del uttolkare hävdar att vi nu övertagit sistaplatsen från Irland. Att idrottsämnet är marginaliserat kan lätt konstateras utifrån vetenskapliga rapporter, konferenser och fackliga diskussioner.

Denna uppfattning om det minskade antalet idrottstimmar i skolan delas inte av Norgren (2000), som i ett av Skolverkets nyhetsbrev och i ett pressmeddelande hävdar att tidigare läroplaners veckotimmar motsvarar 501 klocktimmar, dvs. lika mycket tid som dagens grundskolelever har.

Läroplanskommittén gjorde en beräkning och kom fram till att timantalet för idrott i den gamla läroplanen motsvarade 501 timmar på 9 år (www.skolverket.se).

Skolministern skriver i en debattartikel att idrottsämnet reducerades av den borgerliga regeringen, men återställdes 1997 till samma nivå som det haft sedan 1980 (Wärnersson, 2000). Det senare stämmer inte om man jämför timplanerna i de båda läroplanerna Lgr 80 och Lpo94. Enligt Lgr 80 hade alla elever under sin grundskoletid 576 klocktimmar idrottsundervisning (6 stadiesveckotimmar=4 klocktimmar i åk 1-3 + 9 stadiesveckotimmar i åk 4-6 och 9 stadiesveckotimmar i åk 7-9=12 klocktimmar i åk 4-9). Dessutom hade alla minst fyra heldagar friluftsverksamhet per läsår, vilket motsvarar 180 klocktimmar (Skolöverstyrelsen, 1980). Sammanlagt hade alltså varje elev 756 obligatoriska timmar idrott/friluftsverksamhet under sin grundskoletid. Timplanen i Lpo94 innehåller totalt 500 timmar idrott och hälsa, som efter lokala beslut om skolans profil kan minskas ytterligare med upp till 20% (Utbildningsdepartementet, 1994; 1998).

En nationell enkät om idrottsundervisning sändes läsåret 00/01 till samtliga grundskolor och friskolor i Sverige (Gärdsell, 2001). Svarsfrekvensen var c:a 70 procent och skolledare på 3590 skolor besvarade enkäten. Resultaten visar följande medelvärden för undervisningstid i idrott och hälsa per årskurs och vecka:

Åk 1 77 min	Åk 4 100 min	Åk 7 107 min
Åk 2 81 min	Åk 5 102 min	Åk 8 105 min
Åk 3 88 min	Åk 6 104 min	Åk 9 106 min

Enligt Lgr 80 var motsvarande undervisningstid per vecka 80 min i åk 1-3 och 120 min i åk 4-9 + 4-8 friluftsdagar per läsår (Skolöverstyrelsen, 1980).

I Bunkefloprojektet får alla elever idrottsundervisning och fysisk aktivitet **en schemalagd timme varje skoldag** under hela sin grundskoletid. Detta gör det möjligt att arbeta efter de goda intentionerna i Läroplanen Lpo94 och mot bakgrund av forskningsresultat och erfarenhet får **en timme rörelse per dag** anses vara en rimlig nivå i en hälsofrämjande skola för alla. Alla elever borde få minst **tre timmar idrottsundervisning per vecka** oberoende av i vilken skola de går.

De senaste erfarenheterna i Bunkefloprojektet presenteras under forum- och studiebesöksdagar, vid Öppet hus samt vid olika seminarier. Information om Bunkefloforum och seminarier finns på www.bunkeflomodellen.com

Ingegerd Ericsson
Sekreterare i SGS södra
Doktorand i pedagogik
Malmö högskola

Per Gärdsell
Docent i ortopedi
Projektledare i Bunkefloprojektet

Bengt Andréen
Ordförande i SGS

Pär Herbertsson
Ordförande i Svensk Idrottsmedicinsk Förening
Ordförande i Idrottsmedicin Syd

Mats Bååth
Utbildningschef Bunkeflo rektorsområde
Malmö Stad, Limhamn-Bunkeflo stadsdelsförvaltning

Conny Lindvall
Rektor Ängslättskolan
Bunkeflo rektorsområde

Referenser

- Annerstedt, C. (1997). *PE in Sweden today, what does it look like and what about the future?*
Rapport presenterad på Sweduction, Örebro.
- Ekblom, B. (1999). *Föredrag på Idrottläraryrskongressen 3*. Stockholm: Idrottshögskolan, 23 okt.
- Ericsson, I. (1998). *Pedagogik och motorik – Motorikobservationer av 204 skolbarn*. Malmö: Lärarhögskolan i Malmö, Institutionen för pedagogik och specialmetodik.
- Gärdsell, P. (2001). *Nationell enkät som kartlägger idrottsrelaterad undervisning och hälsoinriktning i Sveriges grundskolor*. Malmö: Bunkefloprojektet i Bunkeflostrand, med stöd av Allmänna Arvsfonden. www.bunkefloprojektet.malmo.se
- Norgren, O. (2000). *Inte mindre idrott i skolan!* Skolverkets Nyhetsbrev 4.
- Pettersson, U. (1999). *Bone mass in the young athlete*. Umeå universitet, Institutionen för kirurgisk perioperativ vetenskap.
- Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget.
- SEF Statens råd for ernäring og fysisk aktivitet. (2000). *Fysisk aktivitet og helse, anbefalinger*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet, rapport nr 2.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*.
- Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*.
- Wärnersson, I. (2000). *Osaklig debatt om idrottsämnet*. Svensk Idrott, 5, 9.